

enim Deus mundum creavit, ut qui solus sit vere Deus (1). Nec quidquam substantiæ diviniæ continet, ut Stoicis placuit, «qui cum asseverent (2), divinum numen, omnem, quantumvis vilem et abjectam, materiam pervadere, insignem sane notam dedecoris philosophiæ impresserunt.»

b) Duplicem mundum distinguere oportet: «alterum intelligentia (3), alterum sensu perceptum: e quibus archetypus ille sit, hic vero præclari exemplaris imago.»

c) Mundi nobilior pars ad quam reliquæ quodammodo ordinantur, est homo, qui *mundus minor* congrue dicitur. Quam hominis nobilitatem perspiciemus considerantes, et «corporis constitutionem (4) rectam factam esse ad cælum contemplandum; et organa sensuum sic affecta esse, ut tendant ad cognitionem; et membra et partes apte esse compositas ad honestum, non ad voluptatem. Unde suscipit hoc habitaculum animam Deo pretiosissimam.»

d) Mala moralia quæ hominem et mundum maculant, non Deum, sed pravam hominis affectionem et voluntatem habent causam; quod enim homo «elegerit (5) atque adeo quod vitium elegerit, non est culpa in Deum, sed in eligentem conferenda.»

e) Ast vero, ex Dei providentia et omnipotentia, mala quæ in mundo eveniunt diriguntur ad finem salubrem. Est itaque maximum diviniæ providentiæ opus (6), quod non sinat, ut vitium, quod ex voluntaria defectione ortum est, ineonducibile maneat et inutile... Diviniæ enim sapientiæ, et virtutis, et potentiæ est officium, non solum benefacere... sed illud quoque maxime, ut id, quod per malos aliquos excogitatum est, ad bonum aliquem finem et utilem deducat.»

Observatio.

Præter hucusque exposita, Clementis opera plura alia continent ad logicam, physicam et metaphysicam spectantia,

- (1) *Cohort. ad Gentes, cap. 4.*
 (2) *Ibid. cap. 5.*
 (3) *Stromat. lib. 5.º cap. 14.*
 (4) *Ibid. lib. 4.º cap. 26.*
 (5) *Ibid. lib. 4.º cap. 23.*
 (6) *Ibid. lib. 4.º cap. 18.*

ac denique integram scientiam moralem, quam prætermittimus brevitate gratia. Ex quibus conjicere pronum est, ipsum integram christianam philosophiam adumbrasse et non parum evolvisse. Imo etiam, in ejusdem philosophia, vix aliquid reprehensione dignum occurrit, nisi fortasse enumeratio et expositio eorum quæ gnosticum (sapientem, seu verum) christianum efformant et constituunt; ut dum inter cætera statuit, quod si gnosticus christianus, «ab injuria faciendæ abstinuerit propter spem remunerationis a Deo consequendæ ob ea quæ juste fecerit, nec sic quidem sua sponte est bonus (1).» Similiter dum ait (2); «Si quis ergo per hypothesim gnostico proposuerit, utrum malit, Dei cognitionem, an salutem æternam; sint autem ea separata, cum sint omnino conjuncta; nihil penitus dubitans elegerit Dei cognitionem.»

§ V.

Philosophia Origenis.

Origenes, ex assiduitate studii et constantia laboris, *Adamantinus* a coævis appellatus, qui Alexandriæ patre Leonida martyrio coronato, circa annum 185 natus est, scholam catechetice alexandrinam post Clementem rexit, aliisque in locis, et publice docuit, et scripsit. Seipsum eviravit, sacerdotio fuit initiatus, non semel ad martyrum properavit, ac tandem Tyri mortuus est 69 ætatis anno. Ejus philosophia a philosophia sui magistri quoad plurima non differt; at quoad alia, et a Clemente, et a veritate aberrat, ex nimio fortasse amore et adhæsiōne ad philosophiam Platonis. Hinc docere videtur (3), inter alia, quæ sequuntur:

(1) *Stromat. lib. 4.º cap. 22.*

(2) *Ibid.*

(3) *Videtur*, inquam, quia non desunt auctores, tum veteres tum recentiores, qui paradoxa et erronea quæ in ejus libris reperiuntur, interpolationi aut corruptioni eorundem per coævos vel posteros adscribant, idque sive ex hæreticorum malitia, sive ex auctorum ignorantia et oscitatione. Quinimo etiam, nostris diebus Aloisius Vincenci hebraicæ linguæ Romæ professor, in lucem edidit opus cui titulus: *In Sancti Gregorii Nysseni et Origenis scripta et doctri-*

a) Mundus est revelatio Dei eaque necessaria et æterna; nec enim concipere fas est, Deum ante mundi creationem in tempore, otiosum extitisse. Igitur ante productionem mundi hujus sensibilis, alii extitere mundi, ac præsertim mundus supersensibilis et incorporeus, quem Scriptura cælum appellat.

b) Cum quidam ex angelis seu spiritibus mundum incorporeum inhabitantes peccatum admisissent, Deus hunc mundum sensibilem creavit, eo fine ut puniret spiritus illos qui peccaverant, eos in corpora detrudens.

c) Atque ejusmodi spiritus qui prius peccaverunt, et qui ad humana corpora sunt detrusi, animæ rationales hominum dicuntur, quæ quidem immortalitate gaudent.

d) In homine tamen, præter rationalem istam animam, existit alia sensibilis et materialis, quæ vitales vires inferiores exhibet atque sanguine continetur.

e) Sol, luna, cæteraque astra, vera sunt animantia, eisque verisimiliter animæ vices gerunt, quidam ex illis præ-existentibus spiritibus, qui per peccatum ceciderunt.

f) Spiritus omnes corpus aliquod subtile sibi naturaliter unitum habent; unde in homine, præter corpus humanum materiale et oculis adspectabile, aliud adest corpus subtile et æthereum, quod secum tulit anima dum corpori fuit alligata, secumque proinde ser dum in morte a corpore separatur.

nam nova recensio, cum appendice de Actis Synodi V œcumenicæ; quo in opere, inter alia, demonstrare aggreditur non contemnenda equidem argumentorum vi et copia: 1.º Origenem æternitatem pœnarum pro reprobatis dæmonibus et hominibus minime denegasse: 2.º restorationem sive *palingenesiam* illam, cujus frequens apud ipsum occurrit mentio, accipiendam esse pro regeneratione humanæ naturæ, quatenus per Christum in primitivam incorruptibilitatem et immortalitatem restituta fuit, non vero pro conversione ad bonum ex parte reproborum, aut pro cessatione et fine pœnarum quibus in inferno plectuntur: 3.º reliquos fere omnes errores qui Origeni tribuuntur, falso et immerito ipsi attribui. Quod ad me attinet, quamvis libenter fatear, scriptores plurimos ipsosque Petavium et Huetium errores quosdam immerito tribuere Origeni, ast vero in omnibus et quoad omnes, veterem ecclesiasticum scriptorem penitus excusandum, non facile admiserim.

§ VI.

Philosophia Tertulliani.

Tertullianus (Quintus Septimius) Carthagine in Africa circa dimidium sæculi secundi probabiliter natus, in ethnica superstitione primum educatus fuit, jurisprudentiæ operam navavit ac causas publice egit. Postea fidem catholicam amplexus ac sacerdotio initiatus, christianam religionem et adversus paganos, et adversus hæreticos egregie tuitus est, donec ad Montanistarum castra transiens, vitam cum morte commutavit, circa annum 216. Ex ipsius operibus; vehementiori, at quandoque minus accurato stilo conscriptis, pauca proprie philosophica desumemus (1).

a) Vera philosophia et sapientia apud solos christianos invenitur; unde christiani, qua tales, non moribus solum, sed et scientia distant a philosophis, qui «mimice affectant veritatem et affectando corrumpunt.» (2) Imo ex philosophia hæreses promanarunt.

b) Unus verus Deus existit, «qui totam molem istam (3), cum omni instrumento elementorum, corporum, spirituum,

(1) Tertulliani opera duplicem complectuntur seriem: prima continet ea quæ adhuc catholicis scripsit, cujusmodi sunt: *Apologeticus pro christianis*—*Ad Nationes*, libri duo—*De Testimonio Animæ*—*Ad Martyres*—*De Spectaculis*—*De Idolatria*—*Ad Scapulam*—*De Oratione*—*De Baptismo*—*De Pœnitentiâ*—*De Patientia*—*Ad Uxorem*, libri duo—*De cultu Fœminarum*, libri duo, ac probabiliter librum *De Præscriptionibus*. Series altera, complectitur libros quos montanistis jam adhærens conscripsit. Ejus generis sunt: *De Corona Militis*—*De Fuga in Persecutione*—*Adversus Gnosticos*. *Scorpiace*—*Adversus Præxam*—*Adversus Hermogenem*—*Adversus Marcionem*, libri quinque—*Adversus Valentinianos*—*Adversus Judæos*—*De Anima*—*De Carne Christi*—*De Resurrectione Carnis*—*De Velandis Virginibus*—*De Exhortatione Castitatis*—*De Monogamia*—*De Jejuniis*—*De Pudicitia*—*De Pallio*.

(2) *Apologet.*, cap. 47.

(3) *Ibid.*, cap. 47.

verbo quo jussit, ratione qua disposuit, virtute qua potuit, de nihilo expressit, in ornamentum majestatis suæ. Ejus porro existentia, ex omnium consensu comprobatur ac testimonio ipsius animæ quæ licet carcere corporis pressa, (1) licet institutionibus pravis circumscripta... Deum nominat, hoc solo nomine, quia proprium Dei veri: *Deus magnus, Deus bonus*; et quod *Deus dederit*, omnium vox est... Oh testimonium animæ naturaliter christianæ!

e) Quod si Deus est, (2) unicum sit necesse est... aut quid erit unicum et singulare nisi cui nihil adæquabitur? quid principale, nisi quod super omnia, nisi quod ante omnia, et ex quo omnia?

d) Deus tamen non secus ac aliæ substantiæ invisibiles, et quamvis spiritus quoque dicatur, corporeus est; quis enim negabit, (3) Deum corpus esse, etsi Deus spiritus est? (4) Spiritus enim corpus sui generis in sua effigie. Sed et invisibilia illa quæ quæcunque sunt, habent apud Deum et suum corpus et suam formam.

e) Quæ et qualis sit animæ rationalis natura, ex divina doctrina discere oportet, minime vero ex «philosophis, (5) patriarchis, ut ita dixerim, hæreticorum;» quorum «alii immortalem negant... histatum ejus aliunde ducunt, hi exitum aliorum abducunt, prout aut Platonis honor, aut Zenonis

(1) *Apologet.*, cap. 17.

(2) *Advers. Hermog.*, cap. 4.º

(3) *Adversus. Prax.*, cap. 7.º

(4) Quid sibi velit Tertullianus dum adfirmat Deum esse corpus, non facile agnosci potest, cum simul dicat eum *spiritum*, aliisque in locis admittere videatur substantias spirituales et incorporeales. Quapropter non immerito D. Augustinus eum excusat, dum scribit quod Tertullianus «posset quoquo modo putare ipsam naturam substantiamque divinam corpus, cujus partes aliæ majores, aliæ minores valeant vel debeant cojitari, qualia sunt omnia quæ proprie dicimus corpora... sed potuit, ut dixi, propterea putari corpus Deum dicere, quia non est nihil, non est inanis, non est corporis vel animæ qualitas, sed ubique totus, et per locorum spatia nulla partitus; in sua tamen natura atque substantia immutabiliter permanet.» *De Herætib.*, cap. 86.

(5) *De Anima*, cap. 3.º

vigor, aut Aristotelis tenor, aut Epicuri stupor, aut Heracliti mæror, aut Empedoclis furor, persuaserunt.»

f) Igitur nos «definimus animam (1), Dei flatu natam, immortalem, corporalem, effigiatam, substantia simplicem, de suo patientem, varie procedentem, liberam arbitrii, accidentiis obnoxiam; per ingenia mutabilem, rationalem, dominatricem, divinatricem, ex una redundantem.» Proinde,

g) Anima hominis, quamvis corporeo oculo non cernatur sitque invisibilis; quamvis spiritus quoque dicatur, quatenus eam «uniformem et simplicem (2) agnoscimus,» simul tamen profitetur eam vere corpus esse, atque «solemniora quæque (5) et omnimode debita corpulentæ, adesse animæ quoque, ut habitum, ut terminum, ut illud trifariam distantivum, longitudinem dico, et latitudinem, et sublimitatem, quibus metantur corpora philosophi... Igitur, et corpulentia animæ ex densatione solidata est, et effigies expressione formata.»

h) Idcirco anima hominis, non per creationem ex nihilo, sed per generationem ex anima parentis, non secus ac corpus ex corpore producit; siquidem hominis «anima, (4) velut surculus quidam ex matrice Adam in propaginem deducta, et genitalibus sœminæ sœveis commendata cum omni sua paratura pullulabit tam intellectu quam et sensu.» Cujus rei etiam signum est, quod in ipsa generatione «aliquid de anima, (5) quoque exire sentimus.»

i) Ac non secus ac corpus ipsum, anima sexuum distinctioni est obnoxia: quapropter «anima in utero seminata (6) pariter cum carne, pariter cum ipsa sortitur et sexum.»

Observatio.

Ex hucusque expositis faciles agnoscitur, Tertulliani phi-

(1) *De Anima*, cap. 22.

(2) *Ibid.*, cap. 11.

(3) *Ibid.*, cap. 9.

(4) *Ibid.*, cap. 19.

(5) *Ibid.*, cap. 27.

(6) *Ibid.*, cap. 36.

losophiam non pauca erronea et paradoxa continere, quorum maxima pars habetur in libris quos scripsit post defectionem ad hæresim Montani.

§ VII.

Philosophia S. Augustini.

Eximius hic vir, catholicæ Ecclesiæ pater et ornamentum, ac omni disciplinarum genere excultus, Tagaste in Africa lucem vidit anno post Christum natum 354, parentibus Patricio et santa Monica. Post transactam juventutem in scholis, in Manichæorum hæresi ac in vitiis, catholicorum fidem et baptisma suscepit anno 387, opera et studio sancti Ambrosii Mediolanensium episcopi. Presbyter postea factus et ad Hipponensem episcopatum euectus, post vitam litteris, laboribus et sanctitate fulgentem, Hippone a Vandalis obsessa, moritur anno Christi 430.

D. Augustinus philosophiam christianam Clementis Alexandrini, Athanasii et aliorum Ecclesiæ PP. et scriptorum, erroribus purgavit, evoluit ac perfecit. Ejus igitur philosophia eadem est cum philosophia D. Thomæ, quamvis minus completa seu minus explicita et diffusa quam hujus; atque idcirco inutile erit ejus doctrinam philosophicam hic sigillatim exponere, cum eadem sit quoad præcipua capita, cum ea quæ in hoc nostro opere continetur. Itaque, ut ejus idea habeatur, præter ea quæ in nostro opere continentur, sufficiet præ oculis habere sequentia:

1.º Quoad originem cognitionis intellectualis et idearum, D. Augustinus minorem influxum concedere videtur sensibus et cognitioni sensili, quam D. Thomas.

2.º Quoniam S. Augustini ætate, veteres scholæ academicæ et scepticæ adhuc vigeant, in ejus operibus inveniuntur plurima argumenta et rationes ad scepticismum convellendum, atque inter alia cartesianum argumentum ex conscientie testimonio desumptum.

3.º Quoad originem animæ humanæ, anceps et dubius hæsisse videtur ad finem usque vitæ; quandoquidem in ipso libro *Retractationum*, adhuc scribit: «Quod ad ejus (animi)

originem qua fit ut sit in corpore, utrum de illo uno sit qui primum creatus est, cum factus est homo in animam vivam; an similiter ita fiant singulis singuli, nec tunc sciebam nec adhuc scio (1).»

§ VIII.

Philosophia Sancti Isideri.

Isidorus (Hispalensis vulgo dictus) nova Carthagine in Hispania natus circa dimidium sæculi sexti, frater fuit sancti Leandri, cui in Hispalensi episcopatu successit anno post Christum natum 601. Multa concilia tum Toleti, tum alibi celebrari curavit, in quibus catholicam fidem et Ecclesiasticam disciplinam Arianorum tempore collapsam reparavit et auxit; ac tandem post transactos 35 annos in episcopatu, litteris et sanctitate vitæ præclarus Hispali decessit anno 636 (2). Summa ejus doctrinæ philosophicæ, ad hæc potest revocari:

(1) *Retract.*, lib. 1.º, cap. 1.º

(2) De eo ejusque operibus ita loquebatur Braulius Caesarangustæ episcopus. Isidoro coævus, et ipse scientia præclarus: «Jam vero, quantus sapientia fuerit, (Isidorus) ex ejus diversis studiis elaboratisque opusculis perfacile prudens lector intelligere poterit. Denique de his quæ ad notitiam nostram venerunt, ita commemoravi. Edidit libros *Differentiarum* duos; in quibus subtili discretione, ea quæ confuse usu proferuntur, sensu discrevit. *Proæmiorum* librum unum, in quo quid quisque liber sanctæ contineat Scripturæ, brevisubnotatione distinxit. *De Ortu et Obitu Patrum*, librum unum, in quo eorum gesta, dignitatem quoque; et mortem eorum atque sepulturam, sententia dignitate subnotavit... *Officiorum* libros duos... *Synonymorum* libros duos... *De natura rerum*, ad Sisebutum Regem librum unum... *De Numeris*... *De Nominibus Legis et Evangeliorum*... *De Hæresibus*... *Sententiarum* libros tres, quos floribus ex libris Papæ Gregorii moralibus, decoravit. *Chronicorum a principio mundi usque ad tempus suum*, librum unum, nimia brevitate collectum. *Contra Judæos*... *De viris illustribus*... *Monasticæ Regula*, librum unum... *De origine Gothorum et regno Suevorum et etiam Vandalorum historia*, librum unum. *Quæstionum* libros duos, quos qui legit, veterum tractatorum multam suppellectilem recognoscit. *Ethymologiarum* codicem nimia magnitudine, distinctum ab eo ti-

1.° Quoad Philosophiam.

a) «Philosophia est (1) rerum humanarum divinarumque cognitio, cum studio bene vivendi conjuncta.» Eaque *scientia* et *opinatione* quasi duabus partibus constat; quarum *scientia* est cum res aliqua certa ratione percipitur (2); *opinatio* autem cum adhuc incerta res latet, et nulla ratione firmata videtur.»

b) In tres partes congrue dispescitur philosophia: «una *naturalis* (3) quæ græce *Physica* appellatur, in qua de natura inquisitione disseritur; altera *moralis*, quæ græce *Ethica* dicitur, in qua de moribus agitur; tertia *rationalis*, quæ græco vocabulo *Logica* appellatur, in qua disputatur quemadmodum in rerum causis vel vitæ moribus, veritas ipsa quærat. In *Physica* igitur causa quærendi, in *Ethica* ordo vivendi, in *Logica* ratio intelligendi versatur.»

c) Atque hæc philosophiæ partitio, sapientiæ seu philosophiæ revelata, quæ in libris sacris continetur, accommodari potest: «nam aut de natura disputare solent (4), ut in Genesi et Ecclesiaste; aut de moribus, ut in Proverbiis et in omnibus sparsim libris; aut de Logica, pro qua nostri Theologiam sibi vendicant, ut in Cantico Canticorum et Evangeliiis.»

2.° Quoad Deum.

a) Dei existentiam et attributa agnoscimus ex his quæ in creaturis videmus; nam «sicut opus vel ars (5), in artificem retorquet laudem, ita rerum creatur per creaturam suam laudatur, et... ex pulchritudine circumscriptæ creaturæ pul-

tulis, non libris. Quem quia rogatu meo fecit, quamvis imperfectum ipse reliquerit, ego in viginti libris divisi... Sunt et alia hujus viri multa opuscula, et in Ecclesia Dei multo cum ornamento inscripta. Quem Deus post tot defectus Hispaniæ, novissimis temporibus suscitans credo ad restauranda antiquorum monumenta, ne usquequaque rusticitate veterasceremus, quasi quandam apposuit destinam.» *Præfat. Op. S. Isid.* edit. Bréul.

(1) *Ethymol.*, lib. 2.°, cap. 24.

(2) *Ibid.*

(3) *Ibid.*

(4) *Ibid.*

(5) *Sentent.*, lib. 1.°, cap. 1.°

chritudinem suam, quæ circumscribi nequit, facit Deus intelligi.»

b) Habet vero Deus infinitas perfectiones et summam bonitatem; siquidem «summum bonum Deus est (1), quia incommutabilis est et corrumpi omnino non potest... Itaque, bene ac substantialiter sunt ista in Deo, id est, incorruptio, immortalitas, incommutabilitas: inde et merito cunctæ præponitur creaturæ.»

c) Est etiam Deus omnino simplex, immensus et omnipotens: nec tamen ejus immensitas ita accipienda est quasi dicatur, quod «ideo cælum et terram implet Deus, ut contineant eum, sed ut ipsa potius contineantur ab eo: nec particulatim Deus implet omnia (2), sed cum sit idem unus, ubique tamen est totus.» Similiter, «immensitas divinæ magnitudinis (3) ista est, ut intelligatur eum intra omnia, sed non inclusum; extra omnia, sed non exclusum.»

d) Immutabilitate quoque ac æternitate perfecta gaudet Deus; quandoquidem, «opus (4), non consilium, apud Deum credimus mutari; nec variari eum, quia per varia tempora diversa præcipit:» quinimo etiam, «omnia tempora (5) præcedit divina æternitas; nec in Deo præteritum, præsens, futurumve aliquod creditur.»

3.° Quoad hominem.

a) Inter creaturas eminet homo, ad quem cætera omnia quodammodo ordinantur et referuntur; unde «universalitatis creaturæ homo magna quædam portio est (6), tantoque gradu est cæteris excellentior, quanto imagini divinæ vicinior.»

b) Hinc maxima intercedit differentia inter hominem ac entia non solum insensibilia, sed sensibilia quoque seu animantia; quippe «homo est animal ex anima corporeque vivente compositum (7), atque spiritali compaginatione forma-

(1) *Sentent.*, lib. 1.°, cap. 1.°

(2) *Ibid.*, cap. 2.°

(3) *Ibid.*

(4) *Ibid.*, cap. 1.°

(5) *Ibid.*, cap. 8.°

(6) *Ibid.*, cap. 13.

(7) *De Different. Spirit.*, lib. 2.°, num. 14.

tum, subsistens ratione, liberique arbitrii voluntate, viliorum capax atque virtutum. At contra, pecus est animal irrationale, mortale, motu sanguinis et carnis animatum.»

c) «Anima hominis non est homo; sed corpus quod ex humo (1) factum est, id tantum homo est. Inhabitando autem in corpore anima, ex ipsa participatione carnis, hominis nomen accipit.»

d) Rationalis anima nec est pars divinæ substantiæ, nec ex aliqua materia producitur, sed ex nihilo creatur: estque substantia incorporea ac immortalis, quod animæ pecorum minime congruit; siquidem nos hominis animam «non ignem (2), nec sanguinem, sed incorpoream dicimus... carentem pondere et figura, sine colore; nec credimus partem, sed creaturam esse Dei; nec de substantia Dei, vel de qualibet subjacente elementorum materia, sed ex nihilo esse creatam:» hominum «animæ habent initium (3), finem vero nullum; ast animalium irrationalium «anima (4) post mortem simul cum carne dissolvitur.»

e) Igitur, «multum ex sua natura splendorem possidet anima, sed fuscatur commixtione carnis qua detinetur inclusa (5).» Mutabilitati tamen subest anima rationalis, «non localiter (6), sed temporaliter in suis affectionibus... Quod est ad corpus mutatio locorum, hoc est ad animam mutabilitas cogitationum.»

4.º Quoad mundum.

a) «Mundus est hic (7), qui constat ex cælo et terra, et mari, cunctisque syderibus: qui idcirco mundus est appellatus, quia semper in motu est; nulla enim requies ejus elementis concessa est.»

b) Sicut sonus cantum præcedit naturæ ordinē seu origine non vero tempore, ita similiter, «materies ex qua forma-

(1) *Sentent.* lib. 1.º, cap. 44.

(2) *De Different. Spirit.* lib. 2.º, num. 26.

(3) *Sent.* lib. 1.º, cap. 44.

(4) *De Different. Spirit.* lib. 2.º, num. 14.

(5) *Sentent.* lib. 1.º, cap. 44.

(6) *Ibid.*

(7) *Ethymol.* lib. 3.º, cap. 28.

tus est mundus, origine, non tempore (1), res ex se factas præcessit.»

c) Neque existimandum est Deum, dum mundum e nihilo eduxit, incepisse de novo aliquid agere aut velle, «quia etsi in re mundus non erat (2), in æterna tamen ratione et consilio semper erat.»

d) Entium quædam temporalia sunt, quædam perpetua, ac quædam sempiterna. «Temporalia sunt (3), quibus inest ortus et interitus: perpetua, quibus ortus, non terminus: sempiterna, quibus nec ortus nec terminus.»

e) «Malum in seipso natura nulla est (4);» unde constat «nullam esse creaturam malam:» quinimo etiam, «ex eo quod vitium nocet naturæ, agnoscitur vitium naturam non esse... Dum natura bona damnatur propter voluntatem malam, ipsa voluntas mala testis est naturæ bonæ, quæ in tantum testatur eam esse bonam, ut illam Deus pro malo non relinquat inultam.»

Observatio.

Quamvis S. Isidori philosophia nec magnam profunditatem, nec originalitatem præferat; jure merito tamen dici potest eum de christiana philosophia bene meruisse, quatenus veterum PP. et philosophorum doctrinam compilavit, dilucide exposuit, ac suo sæculo aptavit. Hinc spectari potest tamquam unus ex his per quos traditiones philosophicæ PP. Ecclesiæ, præsertim vero D. Augustini, derivatæ sunt ad Scholasticos, qui easdem evolvere ac perficere curarunt.

(1) *Sentent.* lib. 1.º, cap. 10.

(2) *Ibid.*

(3) *Ibid.* cap. 14.

(4) *Ibid.* cap. 11.

§ IX.

De philosophia Boetii et Cassiodori.

Fuere philosophi qui, non secus ac S. Isidorus, litteras græcas, romanas, atque christianas simul coluerunt, ac per versiones, commentaria, et compendia philosophica, veterum doctrinam imperfecte saltem conservarunt, eamque populis occidentalibus mediæ ævi communicarunt, ita ut simul cum S. Isidoro Hispalensi, haberi possint tamquam initium et fontes proximi philosophiæ scholasticæ, idque duplici maxime titulo: 1.º quatenus fragmenta et capita quædam, tum philosophiæ ethnicæ, tum Ecclesiæ Patrum, conservarunt ac scriptis compendio mandarunt: 2.º quatenus ethnicorum philosophorum ac maxime Aristotelis opera quædam, aut latine reddiderunt, aut commentariis illustrarunt. Quorum primum, præter Isidorum, præstitit

A) *Cassiodorus* (Magnus Aurelius) apud Squillacum Calabriae oppidum 470 natus, Minister Theodorici ostrogothorum regis ejusdemque successorum factus, ac perseverans usque ad propectam ætatem, monachus evasit ætatis anno 70, edificato monasterio S. Benedicti, ubi et monachos socios adigit ad veterum opera transcribenda, et sua scripsit, inter quæ reperiuntur: *Tractatus de anima*, et illud celebratum medio ævo quod inscribitur: *De septem Disciplinis*.

B) *Boetius* e converso eminet ex secundo titulo, quippe qui apprime græce peritus, latine reddidit quædam ex operibus Nicomachi, Euclidis, Archimedis, Pythagoræ ac præsertim Aristotelis, cujus philosophiam præ cæteris sectabatur, eam tamen simul conciliare studens cum Neoplatonicorum placitis quibusdam. Scripsit præterea commentaria in *Isagoge* Porphyrii, ex quibus Scholastici plurima postea desumpserunt. Natus est porro philosophus iste Romæ, circa annum Christi 472 ex familia senatoria, ac postquam auctoritate maxima et amicitia polluit apud Theodoricum, de falsis oriminibus accusatus, carceri primum mancipatur, deindeque interficitur Theodorici jussu circa annum 525. Dum in carcere mortem spectabat, librum scripsit cui titulus: *De Consolatione Philosophiæ*, in quo de vanitate rerum hujus

mundi, de fato et fortuna, de hominis libertate, de Dei providentia egregie quidem disserit, sed ethnica dogmata ideis christianis admiscendo. Retroactis sæculis, apud omnes communiter, et adhuc nostra ætate apud non paucos, Boetius habetur non solum tamquam christianus, sed etiam tamquam martyr; ast non desunt hodie critici qui existimant eum nec christianum quidem fuisse (1).

Quod ad me attinet, existimo ejusmodi sententiam nihil esse aliud quam intemperantis criticæ fœtum. Sive enim Boetii vitam christianis virtutibus fulgentem, spectemus; sive præ oculis habeamus ab eodem conscripta opera, in quibus de doctrina et dogmatibus catholicæ Ecclesiæ egregia simul atque exacta ratione disserit (2); sive demum veteres traditiones et antiqua monumenta consulantur, tamquam indubium haberi potest, Boetium catholicæ fidei professorem baptismo, mente et opere, extitisse (3).

(1) Ita Marx apud Göschler. *Diction. encyclop. de la Theol. Cathol.* art. *Boece*. Vid etiam Ritter, *Hist. de la Phil.*

(2) Scio equidem non deesse quosdam qui tractatum *De duabus naturis et una persona in Christo*, atque opus *De Trinitate* inscriptum, Boetio adjudicant, sed absque solido fundamento, prout multi critici prudentiores demonstrant.

(3) «No contento, inquit Rohrbacher, cujus verba hispanice vertimus, con sostener la Iglesia católica y su doctrina de viva voz, la defendió tambien con sus escritos. En medio de las heregías y cismas que desgarraban la Iglesia en su tiempo, creyó deber esponer su propia creencia en una profesion de fé, que ha llegado hasta nosotros la cual es una de las mas lógicas, mas exactas y mas completas entre las de la antigüedad que han llegado hasta nosotros. Compuso un tratado: *De las dos naturalezas y una persona en Cristo*, contra los errores de Eutiques y Nestorio...

Lo que principalmente revela cuales fueron la fé y celo de Boecio, es el haber escrito en los horrores de la prision, dirigiéndole á su suegro (Sinmaco) el *Tratado sobre la Trinidad*. En la misma prision y en el intervalo que medió desde su condenacion hasta su suplicio, escribió su célebre obra: *De la Consolacion de la filosofia*...

Habiendo sido muerto Boecio el 23 de Octubre de 524, los católicos recogieron su cuerpo y le dieron sepultura en Pavía cerca de la de Elpis, su primera esposa. El epitafio que se colocó en su sepulcro contiene en pocas palabras el elogio de su saber y de su virtud... El autor de este epitafio no dudaba que Boecio habria recibido ya en el cielo la recompensa debida á su piedad, á su celo por la fé, á sus